

Paraša: Be-rešit

7 235 písmen

1 931 slov

146 veršů

241 řádek

1 micva

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ: וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְהוֹ וְבָהוּ
וְחָשֶׁךְ עַל־פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל־פְּנֵי הַמַּיִם: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי
אֹר וַיְהִי־אֹר:

**Na počátku, když Bůh tvořil nebe a zemi, byla země
pustá a prázdná a nad propastí byla tma. A řekl Bůh:
„Budiž světlo.“**

Země ze vzdálenosti 6 miliard km, jak ji vyfotografovala sonda Voyager 1 v roce 1990. Obrázek se stal známým jako Pale Blue Dot (Bleděmodrá tečka). Ze zhruba 600 000 px, které má původní fotografie, zabírá Země 0,12 px.

Podívejte se na tu tečku. To je náš domov. To jsme my. Všichni, koho jste znali, milovali, o kom jste kdy slyšeli, každý člověk, který kdy žil, ti všichni prožili na téhle malé tečce svůj život. Všechna naše trápení a radosti, tisíce sebejistých náboženství, ideologií a ekonomických doktrín, každý lovec i jeho kořist, hrdina i zbabělec, stvořitel i ničitel civilizací, každý král i jeho poddaný, každý zamilovaný pár, každý rodič, každé nadějně dítě, vynálezce i objevitel, každý mravokárc a každý zkorumpovaný politik, každá „superstar“ i každý „nejvyšší vůdce“, každý hříšník a každý světec, ti všichni prožili svůj život na tomto zrnku prachu, zavěšeném ve slunečním světle.

Země představuje jen velmi malý bod v obrovském kosmickém prostoru. Jen pomyslete, kolik krve bylo prolito, aby se vojevůdci a císaři stali na krátký okamžik slávy a triumfu dočasnými pány malého zlomku téhle tečky. Pomyslete na bezpočet ukrutností, kterých se obyvatelé jednoho konce tohoto pixelu dopustili na lidech z druhého konce, jak často si nerozumí, jak dychtí po tom zabít jeden druhého, jak zuřivá je jejich nenávisť.

Naše póza, naše domnělá důležitost, klamná iluze, že máme jakési výsostné postavení v rámci univerza, to vše bledne při pohledu na tento malý, jasný bod. Naše planeta je jen osamělá skvrnka, obklopená temnou prázdnotou kosmu. V této temnotě a prázdnotě není nic, co by naznačovalo, že nás před námi samými zachráni někdo jiný, než my sami.

Země je zatím jediný známý svět, kde existuje život, a minimálně v blízké budoucnosti lidský druh nebude mít jinou možnost, kde by mohl žít a kam by mohl migrovat. Ať se vám to líbí nebo ne, Země je místem, se kterým naše bytí stojí a padá. Říká se, že astronomie je velkou školu pokory a hodně ovlivňuje charakter. Asi neexistuje lepší ukázka bláhovosti lidské pýchy, než tento vzdálený obrázek našeho malinkého světa. Pro mě osobně podtrhuje naši zodpovědnost, abychom se jeden ke druhému snažili chovat laskavěji a zachovali a pečovali o tuto bleděmodrou tečku, ten jediný domov, který máme.

Carl Sagan

Sidra pro tento týden: Be-rešit

1. alija (Be-rešit 1:1–2:3)

Tóra začíná výčtem šesti dnů stvoření. První den Bůh stvořil světlo, druhý den došlo k rozdělení vod, kdy z „horních“ vod se stala obloha (*raki'a*) a dolní se shromáždily na zemi. Třetího dne byla od moře oddělena souš a na zemi začaly růst rostliny. Čtvrtého dne byla stvořena nebeská tělesa, slunce, měsíc a hvězdy. Pátý den Bůh stvořil vodní živočichy, plazy a ptactvo. Šestáho dne stvořil suchozemská zvířata a člověka. Zde se nachází jediná micva této paraši (a první micva v Tóře daná člověku) „Plod'te se a rozmnožte se a naplňte Zemi a podmaňte si jí.“ Sedmý den Bůh odpočívá a tento den posvěť mezi všemi ostatními – tak je položen základ šabatu jako zvláštního dne mezi všemi ostatními.

2. alija (2:4–19)

Druhý popis stvoření člověka a varování, aby nejedl nic ze stromu poznání dobrého a zlého. Z Adamovy „strany“ je stvořena první žena Chava.

3. alija (2:20–3:21)

Had, který je popsán jako nejchytřejší z ostatních tvorů, přesvědčí Chavu, aby pojedla plody ze stromu poznání a přesvědčila k tomu i Adama. Za tento čin jsou vyhnáni ze zahrady Eden a člověk je odsouzen ke smrtelnosti a k tomu, aby se o své přežití musel namáhat. Chava je odsouzena k tomu, aby děti rodila v bolestech. Had je potrestán tak, že se musí navěky plazit po břiše v prachu země.

4. alija (3:22–4:18)

Chava porodí dva syny – Kajina a Hevela. Kajin je rolník, Hevel je pastýř. Oba přinesou Bohu oběť, avšak pouze Hevelova je přijata. Bůh Kajina nabádá, aby se snažil na sobě pracovat, ale ten ve zlosti jde a Hevela zavraždí. Kajin je potrestán tak, že bude po zbytek života psancem a tulákem. Rodopis Kajina a jeho potomků.

5. alija (4:19–22)

Výčet potomků Lemecha. Lemechovi potomci si osvojují umění zpracovávat železo, chovat dobytek i hrát na hudební nástroje.

6. alija (4:23–5:24)

Lemech, Kajinův potomek, zabije Kajina a svého syna Tubal-Kajina (dle Rašiho), před svými manželkami ale deklaruje svou nevinu. Adam má dalšího syna Šeta. Jsou vyjmenována všechna pokolení od Adama až k Noachovi, včetně jejich věku.

7. alija (5:25–6:8)

Noach má tři syny, Šema, Chama a Jefeta. Za jeho dnů se rozšíří po Zemi úpadek morálky a věk člověka je omezen do 120 let. Bůh lituje, že člověka stvořil a rozhoduje se zahubit vše živé. Avšak Noach našel v jeho očích milost a proto má být ušetřen.

Haftara (Ješaja 42:5–43:10)

Tato část prorockví připomíná Boha jako stvořitele nebes a země a všeho, co je na nich, od rostlin přes zvířata až po člověka. Izrael je povolán k tomu, aby se stal světlem ostatním národům a šel jim příkladem.

Dvoji stvoření člověka (1. a 2. alijs)

V paraše Be-rešit nacházíme dvě zprávy o stvoření člověka. Tyto dvě zprávy se většinou berou jako dvě verze téhož vyprávění, ale mezi prvním a druhým Adamem lze najít několik rozdílů:

- První Adam byl stvořen k obrazu Božímu. Tóra používá pro tento čin slovo *bara*, tedy skutečné stvoření.
- První Adam má za úkol zaplnit zemi a podmanit si ji.
- V první zprávě je člověk stvořen jako muž a žena společně.
- Druhý Adam byl zformován (*jacar*) z prachu země a Bůh do něj vdechl dech života.
- Druhý Adam má za úkol zahradu obdělávat a chránit.
- Ve druhé zprávě je stvořen nejprve Adam a teprve po něm Chava.

R. Josef Solověčik říká, že tyto dvě zprávy popisují stvoření dvou různých, často protichůdných tendencí v člověku. Adam I je člověk aktivní, který ke světu přistupuje jako k prostoru, který mu byl dán k užívání. Je to objevitel, vynálezce, toužící po úspěchu, je sám pro sebe měřítkem všech věcí. Adam II přistupuje ke světu s pokorou a s pochybami o sobě samém. Místo kvantity preferuje kvalitu. Kde si Adam I klade otázku „jak svět funguje?“, tam se Adam II ptá „proč vůbec svět je?“; Adam I je člověk společenský, vyhledávající spolupráci, Adam II byl nejprve stvořen sám a díky této zkušenosti vnímá vztah mezi lidmi na jiné úrovni než Adam I. Oba Adamové byli stvořeni Bohem, oba dostali totéž požehnání a oba svým konáním plní Boží vůli. Jejich cesty se nikdy zcela nepropojí (na to jsou příliš rozdílní), avšak díky Tóře mohou najít společnou řeč – prostředníkem mezi Adamem I a Adamem II je Tóra a *micvot* s jejich racionálním i morálním aspektem. Jak to dopodá, když tyto dva typy lidí nejsou v rovnováze, je vidět už na konci paraši. Tóra hovoří o *bnej elohim*, kteří přicházeli na zemi a brali si za ženy *bnot ha-adam* „dcery lidské“. Tato část paraši je kvůli výrazu *bnej elohim* na první pohled matoucí, protože slovo *elohim* označuje v Tóře Boha, nebo jeho posly (anděly) – jenže kromě toho označuje i soudce nebo lidi, kteří mají nějakou moc, zatímco *bnej* či *bnot ha-adam* označuje ty lidi, kteří žádnou zvláštní moc nebo postavení nemají. Jiný výklad soudí, že *bnej elohim* má odlišit potomky Šeta od potomků Kajina. Ať už to bylo tak nebo tak, podle *midraše* a komentářů došlo k tomu, že mocní svou moc zneužili a brali si od těch „méně mocných“ vše, co se jim zlíbilo, včetně žen. Jejich touha vládnout převážila nad vším ostatním. A ve stejné době se objevuje první z řady osamělých *spravedlivých* – Noach. Ale o něm až příští týden.

Když méně je více (3. alijs)

Had byl prý chytřejší, než všechna ostatní zvířata, která Bůh stvořil, takže mu nedělalo problém přelstít Chavu, aby plody ze stromu poznání ochutnala. Nutno podotknout, že podle Rašiho mu tuto snahu poněkud usnadnila.

Když Bůh zakázal člověku jíst plody ze stromu poznání, učinil tak slovy „Z každého stromu zahrady můžeš jíst, ale ze stromu poznání dobrého a zlého jíst nebudeš, neboť v den, kdy z něj pojiš, smrti zemřeš.“ Avšak když se had ptá Chavy, zdali jim Bůh opravdu zakázal jíst ze všech stromů v zahradě, Chava odpoví: „Smíme jíst plody ze všech stromů v zahradě, ale o plodech stromu, který je uprostřed zahrady, Bůh řekl: „Nebudete z něj jíst, ani se jej nebudete dotýkat, abyste nezemřeli.““ Jenže Bůh o dotýkání se nic neřekl.

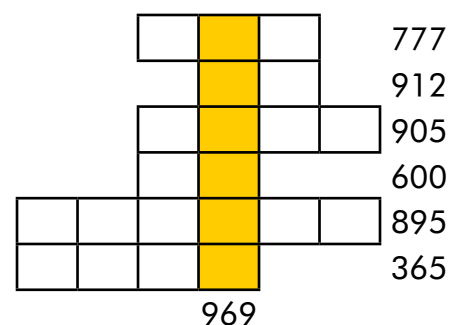
Midraš pak říká, že had celé situace chytře využil. Nejprve Chavu přesvědčil, aby se stromu a jeho plodu dotkla, a když Chava zjistila, že jí to nijak neublížilo, had ji povzbudil a řekl jí: „Tak vidíš, nic se ti nestalo. Klidně jez, nemusíš se bát, nezemřeš.“ To Chavu nakonec přesvědčilo, plody ochutnala, nabídla i Adamovi a zbytek příběhu zažívá lidstvo od té doby až dosud. Podle Rašiho je právě

Kdo byl nejstarší?

Podle Tóry se lidé před potopou dožívali neobyčejně vysokého věku. Jenom první člověk Adam se měl dožít 930 let! K počtu let vzniklo mnoho výkladů – podle některých se nejedná o roky, ale o měsíce, podle jiných byl počet skutečných let vynásoben deseti, jsou taci, kteří hledají v počtu let jinou symboliku.

A kdo z nich se dožil nejdelšího věku? Jeho jméno najdete v tajence, kterou získáte, když doplníte hebrejská jména biblických postav k odpovídajícímu věku. A kdyby to opravdu nešlo, někde tu určitě najdete nápovědu.

(Otázka: Dožila se některá z biblických postav takového věku, který v sobě skrývá i něco jiného? A dokážete říct, co je na té postavě zvláštní?)

tohle Chavin hřích – přidala k Božímu zákazu něco, co v něm původně nebylo. A pokud někdo přidává takové nadbytečné omezení k Božímu nařízení, kdy by se bez něj mohlo klidně obejít, povede to nakonec jen k tomu, že toto nařízení ztratí na účinnosti a lidé je budou tím spíše porušovat.

A jak je to s tím jablkem?

Mnohé bylo napsáno o tom, o jaký plod se jednalo a co vůbec měla jeho konzumace způsobit. *Rambam* říká, že spíše než „poznání dobrého a zlého“ by se strom měl

Sidra pro tento týden: Be-rešit

jmenovat „poznání příjemného a nepříjemného“ – „dobré“ a „zlé“ jsou relativní a subjektivní kategorie. To, co jednomu člověku připadá jako „dobré“, nemusí jinému připadat jako „dobré“ ani trochu – a naopak. A nemusí se jednat jen o oblíbené jídlo, film, hru nebo zálibu, ale i o světonázor, politické přesvědčení, osobní sympatie a tak dále. Naproti tomu „poznání příjemného a nepříjemného“ nám každému dává svobodu dosadit si, co tím příjemným nebo nepříjemným bude, avšak společně máme to, že nějaké příjemné i nepříjemné pocity zažívá každý z nás.

Dokud člověk neznal rozdíl mezi dobrým i zlým, nemohl posuzovat, co mu připadá jako dobré a co zlé, nemohl soudit, nemohl odsuzovat. Jeho mysl byla ušetřena trápení, které představuje volba mezi dvěma možnostmi. I dnes je mnoho lidí, kteří by byli nešťastnější, kdyby si vybírat nemu-

seli, kdyby nemuseli volit a možná by pro ně bylo nejlepší, kdyby někdo jiný rozhodl za ně. Poznání dobrého a zlého se sebou tak nese to, že člověk má od té chvíle svobodu volby a může se sám rozhodovat o tom, jak se svým životem naloží. Vyžaduje to zodpovědnost, odvahu a pevnou páteř. Pak se pro nás tato svoboda stane darem a požehnáním, nikoli trestem a prokletím.

A odkud se vzalo to jablko? Určitě ne z Tóry – ta o jablku nehovoří vůbec. Obraz jablka jako rajského plodu se nejspíše do lidské představivosti dostal až později z nejrůznějších řeckých bájí, kde zlatá jablka patřila do obecně přijímaných představ ráje. Pro nás jablko není symbolem ani sváru, ani hříchu – vždyť to není tak dávno, co jsme si na jablkách pochutnávali, namáčeli je do medu a přáli si navzájem, aby byl následující rok dobrý a sladký.

Otázky k šabatovému stolu pro rodiče a děti

Večeře na šabat – *se'uda rišona* – nemá být oslavou obžerství, ale příležitostí najít si po náročném pracovním týdnu čas jen na sebe – a na Tóru, pochopitelně. *Divrej Tora* nejsou jen proslovy, jsou to otázky a odpovědi, je to diskuse, jejímž cílem je prohloubit naše znalosti. Otázek se k aktuální paraše najede vždy více než dost, ale kdyby náhodou ne, zde naleznete několik tipů:

- 1) Podívejte se kolem sebe - co vidíte? Ve kterých dnech byly stvořeny věci (nebo materiály), které jsou teď kolem vás?
- 2) Jak by vypadal svět, kde by nebyl den odpočinku? Jak se cítíte, když dlouho neodpočíváte?
- 3) Kdybyste sami mohli vymyslet pravidla šabatu/dne odpočinku, co by v nich bylo? Jaký je podle vás ideální den odpočinku?
- 4) Většinou si říkáme, že je škoda, že již nežijeme v ráji jako Adam a Chava. Ale má život v reálném světě proti ráji také nějaké výhody?
- 5) Kdybyste šli na večeři s Kainem, na co byste se ho zeptali? O čem byste si povídali?

